

Koolivaheajal Norras

Minult on korduvalt küsitud ...

Kuidas see kõik algas?

Kui 2007. aastal kirjutati alla Hemsedali ja Tõrva sõprusleping, avanesid ka võimalused ühisprojektideks. 2009. aastal tegin Hemsedali linnapeale Oddvar Grøthele ettepaneku noorte kultuurivahetusprojektiks. 2010. aasta veebruaris külastaski meid Hemsedali muusika- ja kultuurikooli delegatsioon, et tutvuda siinsete olude ja inimestega. Neile jäi hea mulje, me äratasime usaldust. Eestis olid need inimesed esimest korda ja üllatusid igati positiivselt.

Kavandasimegi rahvusvahelise projekti plaaniga taotleda toetust Põjamaade Ministrite Nõukogu programmilt Nordplus. Hemsedali muusika- ja kultuurikooli partneriks sai Tõrva linnavalitsus, kes omakorda kutsus projektis osalema Tõrva muusikakooli, tantsustuudio Lys ja laulustuudio.

Projekt saigi rahastuse ning esimene kohtumine toimus Tõrvas 28.09.–03.10.2010. Nädala jooksul toimusid õpitoad, kus koos harjutati laulmist, tantsimist ja pillimängu ning esineti ühiskontserdil Tõrva gümnaasiumi saalis. Samuti said külalised käia Tartus ja Tallinnas kontsertidel ja linnaga tutvumas. Veel kord suur tänu kõigile, kes külaliste vastuvõtmisega tegelesid ja õpitubades osalesid: õpilastele, nende vanematele, õpetajatele ja kultuuritöötajatele.

Mis toimus koolivaheajal Norras?

Norras olime projekti teisel kokkusaamisel. See oli meie vastukülaskäik. Sõitsime Tõrvast ära 17. märtsil ja tagasi olime 26. märtsil. Hemsedali jõudsime 18. märtsi õhtul kell 11, täpselt nagu planeeritud. Vastu võeti meid lausa kuumalt – tõrvikutega. Meie õpilased majutati samuti peredesse.

Programm oli tihe. Selle ettevalmistamist oli väga tõsiselt võetud. Muusika- ja kultuurikooli õpetajad moodustasid meeskonna ja kaasasid ka lastevanemaid ning vabatahtlikke. Leiti ka rohkelt kohalikke sponsoreid, kes aitasid kulutusi katta.

Projektinädalal toimusid jällegi õpitoad nii lauljatele, tantsijatele kui orkestrile. Osaliselt olid etteastetud juba kodus selgeks õpitud, oli vaja vaid kokku harjutada. Norra tuntud heliloojal Erik Wøllolt oli spetsiaalselt meie projekti jaoks tellitud muusikapala, mis sai pealkirjaks «Snowflakes» (Lumehelbed).

Teose esiettekanne toimus neljapäeval, 24. märtsil suurel ühiskontserdil, kus selle esitasid Hemsedali-Tõrva õpilaskorkester, ühis-koor ja osalesid ka kõik tantsijad. Kontsert toimus Troimshallenis (spordihoones), mis selleks õhtuks muutus kontserdisaaliks uue lava ja erilise lavakujundusega. Saal oli rahvast täis – inimesed tulid huviga vaatama, mida Hemsedali ja Tõrva noored olid koos ette valmistanud.

Lisaks õpilastele esinesid kontserdil ka Hemsedali täiskasvanud, kes olid end registreerinud Maie Kala segakoori õpituppa ja Ulvi

Rose-Marie võimlemiskava võeti väga soojalt vastu. 2 × Marit Wollo

Tantsustuudio etteaste

Riitsalu line-tantsu lühikursusele. Hemsedali täiskasvanute segakoor koos Norra ja Eesti noortega esitasid Maie Kala juhatusel Ülo Vinteri «Laulu Põhjamaast» norrakeelse na. Kirsiks tordil oli Rose-Marie Riitsalu võimlemiskava, mis teenis väga suure aplausi. Kontserdi lõppedes ei kiirustanud rahvas koju minema.

Nädala jooksul toimus lisaks õpitubadele ka palju muud huvitavat. Meie õpilased käisid oma Norra peredega suusakeskuse mäenõlvadel suusatamas, ühiselt vaatasime Hemsedali muusika- ja kultuurikooli õpilaste õhtust vabaõhetendust – H. C. Anderseni «Lumekuningannat», osalesime Hemsedali rahvusõhtul, kus meile tutvustati norra rahvariideid ja rahvatantse ning pakuti rahvuslikke toite.

Ilmamuutuse tõttu tuli teha programmis kahjuks muudatusi, ära jäid mõned põnevad lõbusõidud, kuid see-eest nägime talveunest vastarganud karusid ja saime pötradele porgandeid sööta. Külastasime ka üht Norrale iseloomulikke viikingiteaegset puukirikut. Mõned meist said lasta endale afropatsid pähe punuda ja ka tunnisaunas kümmelda. Midagi meelepärasit igauhele.

Oleme võõrustajatele väga tänulikud külalislahke vastuvõtu ja tegevusterohke nädala eest. Mitmed meie õpilased ütlesid koju

jõudes, et nii head koolivaheaega pole varem olnud.

Mis saab edasi?

Edasi sõltub nüüd kõik meist endast. See projekt on kokkuvõtete tegemise faasis. Tekkinud sõprusuhete baasil võib aga kavandada uusi projekte. Jälgimiseks oleks kindlasti suur. Loodan väga, et projektis osalenud hoiavad tekinud sõprussuhteid hooliga, siis saab veel tulevikuski nende vilju nautida.

Suur aitäh kõigile projektis osalenud õpilastele, kes te endast parima andsite ja reisil nii kenasti käitusite. Ulvi Riitsalu, Maie Kala, Kersti Reimund, Heinar Hernits, Mati Mölder – suur aitäh teile õpilaste õpetamise ja neil silma peal hoidmise eest. Aitäh Helin Karjale kontsertmeistr töö ja tõlkimise eest. Aitäh ka Helini õele Gedale, kes Ülo Vinteri «Laulu Põhjamaale» norra keelde tõlkis.

Tänusõnad Ants Tislerile, kes kõik kenasti filmilindile jäädvustas. Suur tänu ka kõigile lastevanematele, kes oma lapsed pikaks reisiks väga hästi ette valmistasid. Samuti täname meie sponsoreid Tõrva Tarbijate Kooperatiivi kauplust Tõrva Konsum joogivee eest ja Delibalt Production OÜd kohukeste eest.

Tiiu Madal
Tõrva linnavalitsuse välissuhte spetsialist

Liikumine hoiab südame tervena

Sel aastal on südamenädala peateema liikumine, mis on parim viis ennetada südamehaigustesse haigestumist. Lisaks südamehaigustele saame regulaarse kehalise aktiivsusega langetada ka vähihaiguse riski. Liikumine on vajalik igas vanuses inimestele ka töövoime tõstmiseks ja hea enesetunde saavutamiseks.

Kuidas aitab liikumine südant tervena hoida?

Regulaarne kehaline aktiivsus avaldab soodsat toimet väga mitmete mehhanismide kaudu. Alaneb kõrge vererõhk, väheneb «halva» ja suureneb «hea» kolesterooli tase, väheneb tromboosirisk, langeb kehakaal, paraneb meeleolu. Lisaks paraneb suhkru ainevahetus, mis hoiab ära suhkruhaiguse tekke. Seega teeme liikumisega oma kehale ja vaimule hindamatu teene, mida keegi teine meie eest teha ei saa.

Milline liikumine on südamele hea ja kui palju peaks liikuma?

Kehalise koormuse liikidest on eelistatumad ühtlase koormusega tegevused nagu kõndimine, matkamine, kepikõnd, jooks, jalgrattasõit, tantsimine, sõudmine, ujumine, vesiaeroobika, suusatamine, uisutamine ja rulluisutamine. Seega on võimalusi väga palju ja igaüks saab nendest välja valida sobivamad.

Euroopa Kardioloojide Seltsi «Terve südame valem» soovib südame kaitsmiseks kolm kilomeetrit kõndi või 30 minutit ükskõik millist mõõdukat liikumist päevas. Uuemad uuringud näitavad, et südamehaiguste ennetamiseks on kõige olulisem liikumisharrastuse regulaarsus, mitte intensiivsus. Seega aitab südant hoida ka väiksema intensiivsusega regulaarne liikumine. Üks kord nädalas tehtav tervisetreening ei kaitse südant.

Näiteks korvpall ja teised liikumismängud võivad hasardi tingimustes viia südame ülekoormusele. Harvad pole olnud ka juhud, mil keskealine mees tuuakse infarktihaiglasse otse palliplatsilt. Üle 40aastastele tervisespordiga alustajatele soovitatakse teha südame koormustesti. Sellega saame näha südame ja veresoonte käitumist kehalisel koormusel ja määrata ka optimaalse pulsiga tervisetreeningul.

Terve südame heaks tehke reibast kõndi vähemalt 30 minutit päevas viiel kuni seitsmel korral ehk minimaalselt kolm-neli tundi nädalas. Kehalise võimekuse arendamiseks on vajalik teha kolm kuni viis korda nädalas 20–60 minutit tervisetreeningut, mille intensiivsus peaks olema 60–90% maksimaalsest ealisest südame löögisagedusest. Pulsiga ealine maksimum on 220 lööki minutis lahutada vanus (aastates), näiteks 50aastaselt inimesel 170 lööki minutis.

Kehaline treening südame löögisagedusega 70–85% maksimumist arendab aeroobset võimekust, treening 60–70% maksimumist (50aastaselt inimesel 100–120 lööki minutis) annab võimekust säilitava ja kehakaalu langetava efekti.

Pulssi loetakse randme- või kaelaarteril 15 sekundi jooksul ja

saadud arv korrutatakse neljaga. Pulsisagedust on soovitatav kontrollida umbes 10 minuti möödumisel tervisetreeningu alustamisest. Pulsimõõtmine on tunduvalt lihtsam pulsikellaga.

Vajaliku kehalise koormuse võib saada koos igapäevaste toimetustega, kui teed vähemalt 10 000 sammu päevas. Alustage väikestest asjadest! Kasutage lifti asemel treppi, parkige oma auto kaugemale, tulge bussist mõni peatus varem maha. Kõik see aitab tegevdada teie tervist. Parajast koormusest annab tunnistust meeldiv reipus, toonuse tõus ja energeeritult. Paraneb ka meeleolu ja une kvaliteet.

Miks paljud inimesed ei liigu piisavalt?

Peamise põhjusena, mis takistab noorematel inimestel rohkem liikuda ja tervisesporti teha, tuuakse ajapuudus. Eakamatel häirivad sportimist valdavalt kõrge vanus ja halb tervis. Eelkõige peetakse treeningut efektiivseks vahendiks meeleolu parandamisel ning kehakaalu langetamisel.

Kahjuks paljud inimesed ei seosta tervisetreeningut ja liikumist südame-veresoonkonna haiguste ennetamisega, vererõhu langetamisega ning soodsa mõjuga vere kolesteroolile. «Hea» kolesterooli tõstmiseks on liikumine üks paremaid vahendeid.

Tervisetreeningu ja liikumise ärajätmine tulenevalt ajapuudusest on sissejuurdunud vale mõtlemine, mida tuleks kindlasti muuta. See on tegelikult suur eksiarvamus, kuna liikumisest saadav lisaenergia muudab töö produktiivsemaks ja kvaliteetsemaks. Sellest saavad hästi aru need, kes tegelevad regulaarselt tervisespordiga. Alustamiseks on vaja see lisa-aeg päevarahva sisse planeerida. Edaspidi kompenseerib liikumine ajakulu töö efektiivsusega.

Liikumine on oluline ka vanematele ja kroonilisi haiguseid põdevatele inimestele ja teeb mitmete haiguste all kannatajad tervemaks. Uuringud on näidanud, et liikumist harrastavad eakad on tervemad ja tulevad oma eluga paremini toime.

Sobiva intensiivsusega kehaline koormus leevendab krooniliste haiguste vaevuseid ja võib vähendada ravimite (eriti uinutite, antidepressantide) tarvitamise vajadust. Südamehaiguseid, hüpertooniatõbe, suhkurtõbe, osteoporoosi ja liigesehaiguseid põdevad patsiendid peavad liikumisstiilide ja liikumise intensiivsuse osas kindlasti nõu pidama oma arstiga.

Südamearstina soovin teile kõigile mõnusa tunde tervisespordiga tegelemisel. Ilus kevadil on hea aeg alustamiseks. See toob puna palgele ja rahulolu südamesse. Siis on süda terve ja elu elamist väärt.

Margus Viigimaa
südamearst

Helme vallavolikogu istungil 30. märtsil

- kuulati üle vaadet Kaitseliidu Valgamaa maleva tegevusest;
- võeti vastu Helme valla 2011. a eelarve.

Tiina Õunpuu
Vallasekretär

Helme vallavolikogu määrus 30. märts 2011 nr 4, Tõrva

Helme valla 2011. aasta eelarve vastuvõtmine

Määrus kehtestatakse kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse § 22 lg 1 pn 1, § 38 lg 1, valla- ja linnaeelarveseaduse § 2 lg 1, § 12 lg 1 ja Helme valla põhimääruse § 51 alusel.

§ 1 Kinnitada Helme valla 2011. aasta eelarve tulud summas 1 688 516 (üks miljon kuussada kaheksakümmend kaheksa tuhat viissada kuusteist) eurot ja 29 senti vastavalt lisale 1.

§ 2 Kinnitada Helme valla 2011. aasta eelarve kulud summas 1 688 516 (üks miljon kuussada kaheksakümmend kaheksa tuhat viissada kuusteist) eurot ja 29 senti vastavalt lisale 2.

§ 3 Määrust rakendatakse 01. jaanuarist 2011. a.

Toivo Põldma
Volikogu esimees

Lisa 1 Helme Vallavolikogu 30.03.2011. a määrusele nr 4

Helme valla 2011. a tulud

Maksud	786 113,28
Tulumaks	658 289,98
Maamaks	127 823,30
Kaupade ja teenuste müük	98 935,23
Riigilõivud	5 112,93
Haridusametuste majandustegevus	14 699,68
Kultuuri- ja kunstiasutuste majandustegevus	4 154,25
Spordi- ja puhkeasutuste majandustegevus	1 278,23
Sotsiaalasetuste majandustegevus	53 046,67
Üüri ja rendi tulud	1 469,97
Muu kaupade ja teenuste müük	19 173,50
Toetused	768 903,92
Koolitoit ja -piim	13 455,00
Majandus- ja kommun.min.toetus	33 290,00
Toetused valitsussektoris kuuluvate SA-lt	12 782,33
Toetused avalik-õiguslikelt asutustelt	35 023,58
Toetusfond (riigitoetus)	399 620,00
Toetusfond (haridus)	205 106,00
Toimetuleku- ja hooldajatoetus	51 542,00
Riiklik õppelaen	5 302,68
Kohaliku omavalitsuse üksustelt	12 782,33
Tulud varadelt	21 090,83
Intressitulud hoiustelt	63,90
Tulu maavaradelt	8 308,52
Vee erikasutus	1 917,35
Saastetasud	2 236,90
Rajatiste ja hoonete müük	8 564,16
Kulude katteks suunatud panga jääk	13 473,03
TULUD KOKKU	1 688 516,29

Lisa 2 Helme Vallavolikogu 30.03.2011.a määrusele nr 4

Helme valla 2011. a eelarve kulud

Üldised valitsussektori teenused	230 830,21
Vallavolikogu	21 416,79
Vallavalitsus	157 427,17
Rahandus- ja fiskaalpoliitika	14 515,17
Muud üldised valitsussektori teenused	8 391,28
Valitsussektori võla teenindamine	29 079,80
Majandus	94 589,22
Maakorraldus	958,67
Maanteetransport	51 129,32
Liikluskorraldus	958,67
Kaubandus ja laondus	12 143,21
Turism	3 834,69
Üldmajanduslikud arendusprojektid	25 564,66
Keskkonnakaitse	30 038,47
Jäätmeäitlus, heakord	30 038,47
Elamu- ja Kommunaalmajandus	44 131,01
Elamumajanduse arendamine	19 173,49
Veevarustus	9 586,75
Tänavavalgustus	9 586,75
Kalmistud	5 464,45
Hulkuvate loomadega seotud tegevus	319,57
Tervishoid	4 473,82
Üldmeditsiiniteenused	4 473,82
Vaba-aeg, kultuur ja religioon	177 814,99
Sportitegevus	26 478,59
Raamatukogud	31 681,00
Rahvamajad	42 846,37
Muuseumid	16 431,69
Kontsediorganisatsioonid	4 154,26
Kultuuriüritused	1 917,35
Seltsitegevus	2 556,47
Kirjastamisteenused	4 026,43
Religiooniteenused	5 752,05
Muu vaba aeg	41 970,78
Haridus	793 480,31
Algkoolid ja põhikoolid	525 287,86
Õpilasteveo eriliinid	35 151,41
Muu haridus	233 041,04
Sotsiaalne kaitse	313 158,26
Haigete sotsiaalne kaitse	3 834,70
Hooldajatoetus	38 347,00
Eakate sotsiaalhoolekandetasutused	115 871,82
Muu eakate sotsiaalne kaitse	7 158,10
Matusetoetus	3 515,14
Noorte hoolekandetasutused	28 319,25
Muu perekondade ja laste sotsiaalne kaitse	38 615,79
Eluasemeteenused riskirühmadele	639,12
Riiklik toimetulekutoetus	59 077,12
Arendustegevus sotsiaalses kaitstes	5 560,31
Sotsiaalhoolekande teenus	12 219,91
KULUD KOKKU	1 688 516,29

ALA KOOLI TEGEMISED

Reis Soome ja Rootsi

Vaheajal, 21.–23. märtsil käisime Soomes ja Rootsis ekskursioonil. Sõitsime välja päeval, mil kevad algas.

Soomes alustasime pealinnast. Helsingis käisime Senati väljakul ning muuseumis, mis asus selle kõrval. Muuseumis olid igasugused vanad riided ja kujukused. Pärast seda läksime olümpiaaadioni juurde ning soovisime külastada sealset vaatetorni, aga see oli kahjuks kinni.

Selle asemel läksime muuseumisse, mis asus seal läheduses. Selles muuseumis olid vanad sportlaste riided, jalanõud, sporditarbed ja medalid. Soovisime külastada ka kuulsat kaljusse raiutud Temppeiaukio kirikut, aga kahjuks oli see suletud. Viimasena külastasime Helsingis Sibeliuse parki ja monumenti. Saime ka natuke vaba aega ning seejärel jätkus reis Turu suunas.

Turus käisime vaatamas Turu katedraali, mis on väga suur ja uhke. Samuti käisime südalinnas, mis on väga ilus. Turu on Soome kõige vanem linn. Käisime ka Turu lossi juures, kuid sisse ei saanud, sest nagu paljud teised kohad oli seegi esmaspäeval kinni. Mõned soovisid külastada Caribbean Spa veeparki, teised said vaba aega, et Turus veel ringi vaadata. Öhtul jõudsimme sadamasse, läksime laevale Isabella ning hakkasime sõitma Rootsi poole.

Varahommikul jõudsimme Sigtuna linna. Sealt läksime Drottningholmi, kus külastasime kuningalossi parki. Stockholmis sõitsime kõigepealt bussiga ringi ning giid Ülle tutvustas meile sealseid hooneid. Käisime kuningalossi juures ning külastasime muuseumi, kus saime näha uhkeid rõivaid, tõldu, kroone, relvi. Väga põnev oli vahtkonnavahtetus.

Otsisime üles ka väikese poisi kuju, mis on turistide seas väga populaarne: nimelt usutakse, et see, kes poisi pead silkitab, satub kindlasti Stockholmi tagasi. Seejärel käisime loodusemuuseumis, kus oli palju erinevaid skelette, loomade-lindude topiseid. Minul oli seal väga põnev. Vaatasime Cosmonovas filmi ürgloomadest, kes elasid vees. Film oli põnev veel sellepärast, et see oli 3D.

Veel käisime Vasa muuseumis, kus saab vaadata 17. sajandist pärit laeva, mis tõmmati veest välja 333 aastat pärast tema uppumist. Vaatasime filmi laeva ajaloo ja taastamisest, mis oli väga aega- ja vaevanõudev töö. Saime Stockholmis ka veidi vaba aega ning siis läksime sadamasse. Tagasi sõitsime laevaga Amorella.

Järgmisel päeval alustasime koduteed, meie bussijuht oli väga tore ning jõudsimme kenasti koju.

Merit Sillaots
6. kl õpilane

Tutvumine maaeluga

4. aprillil käisime Olustveres, kus toimus õppepäev, mille teema oli «Tutvumine maaeluga». Alustasime leivakojast, mis asub kunagises magasiadas. Igaüks sai enda ette tükikese leivatainast ning leivakoja perenaise Eelika Väinola juhendamisel vormisime sellest endale sobiva kujukuga pätsikesed. Samuti räägiti meile, kuidas vanasti leiba valmistati ning kuidas leiba suhtuti.

Leivad ahju pandud, läksime traktoriga sõitma, loomulikult kõrvalistmel, kuigi paljud poisid oleksid tahtnud ise rooli keerata. Seejärel saime ka hobuvankril sõita. Pärast lõbusõite käisime loomi vaatamas. Esindatud olid mitmed koduloomad: hobused, kitsed, lambad, lehmad, küülikud, isegi tsintšiljad, kanadest-kukkedest rääkimata.

Loomad patsutatud ja paitatud, imetlesime tallihoones asuvaid püsiekspositsioone: Voldemar Luha valmistatud puunikerdisi, mis kujutavad hobuseid ja inimesi erinevates töodes ja tegevustes, ning Ilmar Tilga topiste kogu, kus on esindatud nii loomad, linnud kui ka kalad.

Kevadised jalgrattamatkad alustavad taas

Sel aastal toimub kevadiste jalgrattamatkade tsüklik taas kord viis üritust, mis pakuvad head võimalust osalejatele sisustada oma pühapäevad aktiivse sportliku tegevusega. Eelmisel aastal osales 213 ratturit ja viie etapi peale tuli kokku 582 osalemiskorda. Sel aastal on osavõtt loodetavasti veelgi aktiivsem.

Aprillil ja mais toimuvatel jalgrattamatkadel saab iga osaleja valida endale sobiva lähtepunkti matka alustamiseks. Eesmärk on jõuda ratasest liigeldes kontrollpunkti, kus osalejaid kosutatakse maiustuse ja spordijoogiga. Kaks etappi on juba toimunud.

Seejärel oli aeg jälle ise midagi teha. Lina- ja lapi-kojas valmistasime riidelapist pisikese õnnetoova nuku, mida võib nii kaasas kanda kui ka näiteks jõulude ajal kuusele riputada. Veel räägiti meile meest ja mesilastest. Saime eelroaks maitstva meesaia, misjärel läksime mõisa häärberisse, kus meid ootas lõunasöök. Valmis küpsenud olid ka meie leivapätsid, mis maitseid eriti hästi.

Elen Liigus
7. kl õpilane

Sten Roosi nimeline muinasjutuvõistlus

Tallinna raekojas kuulutati 2. aprillil välja Sten Roosi nimelise muinasjutuvõistluse parimad. Juba 19. korda toimuvale võistlusele laekus sel aastal 423 tööd. Žürii eriauhinna võitis teiste hulgas Ala põhikooli 7. klassi õpilane Elen Liigus, kelle kirjutatud muinasjutt «Jõulud lõunamaal» räägib päkapikust, keda tema sõber härjapõlvlane alatul kombel alt veab.

Sten Roos oli Haapsalu poiss, kelle elutee jäi kaasa-sündinud haiguse tõttu väga lühikeseks. Tänavu septembris oleks ta saanud 41aastaseks. Üle kõige armastas Elen lugeda ning kirjutada rõõmsatoonilisi, sõbralikust vaimust kantud loomamuinasjutte. Poja mälestuseks korraldavad tema vanemad Ann ja Ants Roos 10–15aastastele noortele mõeldud muinasjutuvõistlust.

Eelmisel aastal ilmus Leelo Tungla koostatud ja Kirke Kangro illustreeritud raamat «Muinasjutuline», mis sisaldab 39 lugu aastatest 2004–2009. Samuti on parimaid muinasjutte igal aastal avaldanud ajakiri Hea Laps.

Elen osales muinasjutuvõistlusel ka eelmisel aastal ning siis pälvis tema «Muinasjutt siilist ja elevandist» erigutusauhinna. Osavat sulge edaspidiseks!

Minu kodukoha veekogu

Käesoleva aasta alguses kutsus keskkonnaamet kõigi maakondade üldhariduskoolide õpetajaid ja 8.–12. klasside õpilasi osalema uurimusliku õppe projektis «Minu kodukoha veekogu bioloogilised, kultuurilised ja majanduslikud väärtused». Osavõtusoovi pidi põhjendama motivatsioonikirjas ning veebruaris saime teada, et Ala kool osutus Valgamaal üheks väljavaliituks.

6. aprillil toimus Tartus Londoni hotellis projekti avaseminar, millest võtsid osa Merit Sillaots (6. kl), Elen Liigus (7. kl), Reelika Viitak (8. kl), loodusainete õpetaja Evelyn Tamm ja siinkirjutaja. Seminar algas kahe väga huvitava loenguga: Eesti Kirjandusmuuseumi folkloristika osakonna juhataja Mare Kõiva rääkis veekogust kui kultuuri kandjast ning zoologiamuuseumi peavarahoidja Jaan Luig selgitas veekogu kui ökosüsteemi olemust. Seejärel tutvustati tööjuhendeid ja jagati õppevahendeid.

Projekti eesmärk on uurida koolilähedase veekogu seisundit ning veekogu rolli inimasustuse kujunemisel ja kultuuripärandis. Taotletakse õpilase kujunemist keskkonnateadlikuks inimeseks, kes hoiab ja kaitses keskkonda, väärtustab jätkusuutlikkust, mõistab kultuuri osa inimeste mõtte- ja käitumislaadi kujundajana.

Meie kool hakkab uurima Ohne jõge. Vaatlused ja uuringud, mis hõlmavad jõe seisundit, tema taimestikku ja loomastikku (eriti veeselgrootuid), toimuvad käesoleval aastal aprillist novembrini. Vaatlustulemuste sisestatakse internetipõhisesse andmebaasi ning tulemuste alusel tehakse kokkuvõtteid, mis avaldatakse projekti kogumikus. Projekt lõpeb konverentsiga 2012. aasta aprillil.

Kaidi Kuškis
Ala põhikooli emakeeleõpetaja

VEEMAJANDUSPROJEKTI VEERG

Eelmisel korral kirjutasin, et kevadine maasulamise paus lõpeb ja torustike ehitustöödega jätkatakse aprillis. Kahjuks ma eksisin, sest aprilli alguses teatas ehitaja, et ettevõtte on rahalisi raskusi, nad ei suuda maksta materjali ja tehnika eest ning sisuliselt on ehitustööd peatunud. Võrreldes tänaseid hindu lepingu sõlmimise ajaga 2009. aasta lõpus, on oluliselt kallinenud ehitusmaterjalid ja mootorikütus, mis ongi tekitanud ehitajale probleeme.

Ettevõtte juhid lubavad olukorrast välja tulla ja loodavad oma kohustused Tõrva linna ees siiski täita. Meie oleme äraootaval seisukohal, sest kui ehitaja otseselt pankrotis ei ole, siis ei saa ka hankelepingut lõpetada. Ametlikult on tööde lõpetamiseks ehitajal lepingu järgi aega veel pool aastat. Selline olukord aga lõputult kesta ei saa ja aprilli lõpuks peaks selge olema, mis saab edasi.

Uue veetöötusjaama ehitaja on sama ettevõtte, kes torustike ehitustöödel, ja hetkel ei ole selge, kas suudetakse veetöötusjaama ehitustöödega alustada planeeritult. Ehitaja ise ei ole veel selles suhtes kahtlust ilmutanud. Veetöötusjaama tööprojekt on valmis ja ehitusluba on olemas ning kui leitakse alltöövõtjad, siis ei tohiks tõesti probleeme olla.

Kahjuks on olukord selline, et analoogsed probleemid on ilmsiks tulnud ka reoveepuhasti ehitusel. Seal on ehitustööd peatunud ehitaja suutmatus tõttu tasuda tööde eest alltöövõtjatele.

See leping on õnneks pisut teistsugune ja ehitaja ei ole üks ettevõtte, vaid on moodustatud mitmest partnerist, kes kõik ühiselt vastutust kannavad. Kui üks partneritest on raskes olukorras, on võimalik vastutus edasi anda teisele partnerile. Selline tegevus eeldab aga lepingu muudatust, mis nõuab ka riigipoolse rahastaja kooskõlastust ning võtab seega pisut aega.

Meile teada oleva informatsiooni põhjal on üks partneritest täna veel majanduslikult kindlatel jalgadel ja lubab reoveepuhasti ehitustööd kriisist välja tuua. Loodame sellele ja aitame igati kaasa, et lepingu täitmine ehitajal tähtajaliselt õnnestuks. Loomulikult eeldab see enamasti koostööd ja läbipaistvust alltöövõtjate suhtes, kelleks on enamalt jaolt kohalikud ettevõtted.

Kogu eelnev jutt on oluliselt teistsugune, kui senised artiklid ja linnakodanikul võib tekkida ebakindlus, kas üldse suudetakse kogu lubatu ellu viia. Õnneks ei ole olukord lõppeemärki silmas pidades lootusetu. Me tegutseme ning otsime lahendusi ja kui mõni käimasolev leping jääb tõesti lõpetamata, siis lahenduseks on korraldada uus hange tegemata jäänud töödele. Süüdi ei ole mitte Tõrva linn, vaid ehitajad.

Selge on see, et uued hanked tulevad kallimad ja kulutavad rohkem projekti raha, aga tänane olukord ongi selline, et ehitajad ei tule oma lepinguhindadega välja. Sarnane olukord on praegu paljudes linnades ja lahenduste leidmisse on kaasatud ka riiklik tasand.

Kogu selle vindumise tagajärjel on ootel olnud ka teise etapi hangete alustamine. Täna lepingute saatus peab selginema ja ehk tuleb korrigeerida kogu hankeplaani. Üks on aga selge, et eesmärki me ei muuda ja rahastusotsuse järgi on meil aega nende täitmiseks järgmise aasta lõpuni.

Harri Vihalemm
Tõrva linnaohalduse asutuse projektijuht
tel 502 6286, harri@korbovek.ee

Lumisest talvest kevadesse Ritsu lasteaias-alkkoolis

Möödaläinud talv oli tõesti lumerohe ja ka külmakraade parajalt.

Ritsu lasteaias-alkkoolis toimus siiski kõigele vaatamata tõhus töö ja paljud üritused.

Kuna lund oli rohkesti, said kõik lapsed suusatada. Nii käisidki õpilased 31. jaanuaril Härma karjäär suusatamas. Päev möödus sportlikult ja lahe oli mäest alla lasta.

11. veebruaril tähistasime armastatud lastekirjaniku Heljo Männi 85. sünnipäeva. Eelnevalt koostasime väikese raamatu Heljo Männi elust ja loomingust ning saatsime kirjastusse Sinisukk, kes oli kutsunud koole ja lasteaedu üles Heljo Männi raamatutest inspiratsiooni ammutama ning kirjanikule ise raamatuid kirjutama-joonistama.

Koolis esitasid lapsed 11. veebruaril Heljo Männi raamatutest katkendeid. Tore on tõdeda, et lapsed tahavad lugeda.

Sõbrapäeval, 14. veebruaril olid külas lapsed Tõrvalille lasteaiast. Koos lustiti punastes riietes suures saalis ja kinnitati oma sõprust. 4. klassi õpilased pidasid sõbrapäeva kohvikut, kus müüdi palju maitsvaid küpsiseid, mida koos emaga oli valmistatud. Töötas ka sõbrapäeva postkast.

23. veebruaril toimus Eesti Vabariigi 93. aastapäeva pühendatud pidulik aktus. Lapsed lugesid ja laulsid Eestimaast ja kodust. Ka sünnipäevatorit oli omal kohal.

25. veebruaril käisid meie ja Ala põhikooli õpetajad külas Lätis Naukseni valla koolides ning osalesid kontserdil, mis oli pühendatud Eestile.

Vastlapäeval, 8. märtsil oli lund veel rohkesti ning sai suusatada ja kelgutada.

Koolis aitas suusavõistlusi läbi viia Ritsu spordibaasi juhataja Jaak Raidve. Pärast võistlust saime ka lumesaaniga sõita. Oh seda lusti! Lasteaiälapsed kelgutasid mäel, lastes pikka liugu, visates kummikut ja vedades köit. Päev lõppes hernesupi ja vastlakuklite söömisega.

9. märtsil kuulasime meie maja laululaste esinemist. Üles astus 12 last nii lasteaiast kui ka koolist. Edasi pääses kaheksa laululast: Kaisa, Birgit, Piia, Kairo, Gertu, Kärt, Kirsika ja Maria.

10. märtsil lauldi juba Helme valla «Laulukarussellil» Ala kultuurimajas. Seal said edasipääsu kuus meie maja lauljat: Birgit, Piia, Kairo, Gertu, Kirsika ja Maria.

Emakeelepäeval lugesid lasteaiälapsed peast luuletusi, koolis koostati vanasõnu ja loeti omaloomingut.

Märtsis osales keskmine rühm www.matkamängul, mis oli pühendatud rahvusvahelisele metsa-aastale.

Märkamatul jõudisimegi kevades-

Algamas on Natura taotlusvoor

Natura 2000 taotluste esitamise tähtaeg sel aastal on 2.–23. mai. Taotlus tuleb esitada igal aastal uuesti. Hilinenud taotlusi saab esitada 24. maist kuni 15. juunini, kuid sel juhul vähendatakse toetuse summat ühe protsendi võrra iga hilinenud tööpäeva kohta.

Toetust võib taotleda vähemalt 0,3 hektari suuruse metsaala kohta, mis asub Natura alal ja on kantud keskkonnaregistrisse. Natura alal olev metsa-ala peab olema looduses visuaalselt tuvastatav, samuti kinnistu piirid on looduses olemas. Kui taotleja ei ole kantud PRIA kliendi-registrisse, tuleb taotlejal taotlemise käigus täita vormikohane avaldus, mille alusel taotleja kantakse registrisse.

Toetuse määr piiranguvõndis on 60.08 eurot hektari kohta aastas ning sihtkaitsevõndis 109.93 eurot hektari kohta aastas.

Sõbrapäeval koos Tõrvalille lasteaiaga

2 x Aini Aim

Vastlapäev

se. 3. aprillil oli jälle laulupäev – seekord Riidajas. Edasipääsu kindlustas kolm meie maja laululast: Birgit, Kairo ja Kirsika. Neil tuli üles astuda 9. aprillil Otepääl. Kõik laulud õpetas õpetaja Katrin.

11. aprillil käisid Ritsu lasteaiälapsed külas Tõrvalille lasteaias.

Ees ootab kevad oma jätkuvate üritustega ja tubli tööga, et lõpetada klass.

Soovime omalt poolt toredat ja töökat kevade jätkumist. Palju päikest taskusse ja põue.

Ülle Taal
Ritsu lasteaias-alkkooli direktor

- Otepää looduspark
- Karula rahvuspark
- Koiva-Mustjõe maastikukaitseala
- Koorküla looduskaitseala
- Soontaga looduskaitseala
- Tünder looduskaitseala
- Rubina looduskaitseala
- Karula Pikkjärve maastikukaitseala

Natura alasid võib olla veel suuremate jõgede (Väike Emajõgi, Ohne jõgi) ja järvede (Võrtsjärv, Tünder järv) ääres.

Täpsem info www.eramets.ee «Taotlused» all, kus olemas taotlusvormid ja Natura kaart, kuhu katastriaüksuse sisestamisel saab teada, kas kinnistu metsa-ala asub Natura alal. Küsige julgelt infot konsulentidelt: Enn Tomson tel 511 5728; Andres Rõõmus, tel 516 3302; tugiisik Helju Leosk, tel 5624 7325.

Helju Leosk
Valgamaa Erametsaühing

Kes mäletab?

Aastal 1928, 2. septembril pandi pidulikult paika Helme-Tõrva piirkonnas Vabadussõjas langenute mälestussamba nurgakivi, kus sees ka klaaspuhk dokumentidega samba püstitamise käigust, ülevaade tollasest elulust, Tõrva linna plaan, rahad ja muud ürikud.

14. oktoobril 1928. aastal avati suurejooneliselt mälestussammas vabaduse eest langenutele. Sõdurit hakkas rahvasuu kutsuma Jukuks. 1937. aasta võidupühal anti mälestussammas Mälestussamba komitee poolt üle Tõrva linnavalitsusele.

1940. aasta 20. septembril kisti sõdurikuju maha ja ta leidis haa Ohne jõe kõrge kaldaperve all. Tõrva keskkooli poisid koos gümnaasiumi lõpetanutega peitsid Juku kaevatud auku, mis päästis kuju Valka ümbersulatamisele viimisest.

Pärast punavägede lahkumist anti Juku üle Tõrva linnavalitsusele. Oli olemas ka plaan sammas taasavada 21. oktoobril 1943. aastal. On kirjutatud, et Juku seisis puukuuris, kust see olla 1954. aastal viidud Valga metallivarumispunkti.

Monumendi taaspüstitamine otsustati 16. oktoobril 1988. aastal Tõrva keskkooli saalis toimunud rahvakoosolekul. Postamendi ülemine kivitahukas oli olnud peidus Tõrva arsti Tõnis Bergmanni aias. Kes selle sinna toimetab?

Kui kellelgi on mäluosas midagi meenutada vanematelt kuuldu või on säilinud fotosid seoses Jukuga, siis palun sellest teada anda telefonil 767 1078 või viia materjalid Tõrva gümnaasiumi raamatukokku.

Ants Kirsipuu

Armastuses kannatas

*Kaotas elu – alles inimlaps
et võix tõusta kord
Jumalana
jätta alanduses surma hind*

*Põrmu pinnal kiidulaul
Suure Päeva hommik lummas
Hõiskas ilm
vaevu vaibus viis siis*

*Yhenduses valu aimus
sõnas troost varjul veel
mitmele tundmata teel sel
Ylem kui hingamispäevad
Sanctus Sanctorum ja Siion
rõõmu nii näevad*

(Vana Lauluraamatu ainetel)
Maie Lütis

TÄHELEPANU, KÕIK LUULEHUVILISED!

Tõrva kultuurimaja
kutsub oma linna
85. aastapäeva puhul
luuletust kirjutama.

Parimad tööd esitatakse
Tõrva linna päevade ajal
8.–9. juulil.

Luuletused tuua
kultuurimajja
hiljemalt 1. juuniks.

Tõrva kultuurimaja
Tel 766 5332

Ala rahvamajas jagub tegemisi kogu perele

Märtsi keskel külastas rahvamaja laulja ja näitleja Anne Velli. Ta jutustas lustaka muinasloo rebasepoisist, kes ei viitsinud kooli minna ja mõtles, et saab nii ja naa, kavalast väikesest rebasetüdrukust, kes pettis hundigi ära, ning loo lõpuks tuli metsast päris ehtne karugi välja.

See kõik oli kokku põimitud vahvate mängude ja lauludega. Lugu oli nii ehtne ja kaasahaarav, et mõnigi

väikemees pugus kasvatajale sülle. Vanemad õpilased said nalja palju, laulsid ja mängisid näitlejaga kaasa.

1. aprillil valmistasime kaseokstest korve ja punutisi. Lapsed said suures saalis möllata, palli mängida ja joonistada ning pärast maitsvaid moosiga kooke maiustada.

5. aprillil aga külastas rahvamaja Eesti Lasteteater uue lavastusega «Merikajaka seiklused».

Lugu jutustas kajakapojast, kel

oli uusi lennutrikke õppides jana seikluste järele. Liigne püüdlikkus hakkas teistele silma ja kajakad manitsesid teda, sest lennuoskust läks vaja vaid ranniku lähedalt toidu hankimiseks. Noorel linnul olid aga teised plaanid ja tema seiklus algaski sealt, kus teised kunagi käinud polnud. Lõppes aga õnnelikult taas kodurannikul oma parve keskel.

Liivi Arro

ASJATUNDJATELT SAAB TASUTA NÕU KÜSIDA KODUST LAHKUMATA

- Kas tööleping peab olema kirjalik?
  - Firma on pankrotis, kuidas kätte saada koondamisraha?
  - Kust alustada abielulahutusega?
  - Testamenti ei ole, kes on pärijateks?
  - Kas liikustrahv aegub?
  - Kui palju peab kohtutäitur kontole jätma?
  - Kuidas meest alkoholist eemal hoida?
  - Ülekaal – millest alustada?
  - Mida teha, et küüsi tugevdada?
  - Miks on koeral karv lahti?
  - Kuidas saada lahti vesirohtidest?
  - Kas majavamm on inimesele ohtlik?
  - Miks korstnakivid pragunevad?
- Jne

Interneti nõuandekeskuses www.vastused.ee saab küsida tasuta ja anonümselt nõu oma ala asjatundjalt. Kasulikke nõuandeid leiab ka küsimuste-vastuste lugemisel.

Nõu saab küsida erinevatel teemadel: tööõigus, perekonnaõigus, pärimisõigus, kindlustus, peresuhted, lemmikloomad, dieet, toitumine, kodu ja aed jne.

Julgustame teid oma probleemidele lahendusi otsima!

Ain Raudsepp
www.vastused.ee peatoimetaja

Linking Estonia and Latvia
Part-financed by the European Regional Development Fund

Project EU 31464 «STILL ACTIVE»
Eesti-Läti programm 2007–2013

PROJEKTI KÄIGUS TOIMUB 21. APRILLIL ALGUSEGA KL 16 ALA RAHVAMAJAS KOHTUMINE PARTNERITEGA NAUKŠENI VALLAST.

Esineb Naukšeni tantsu- ja lauluansambel DZINE, tutvustatakse läti rahvarõivaid ja seltskonnatantse. Helme vallast esinevad laulu- ja tantsurühm HÖBETÄHT ning LIISUD. Helme rahvarõivaid tutvustab Liivi Orav. Projekti juhivad Valdeko Kalamees.

ALA RAHVAMAJAS

21. aprillil kell 16

ootame külla lauljaid ja tantsijaid Naukšeni vallast. Tutvustatakse Läti rahvarõivaid ja seltskonnatantse. Helme vallast esinevad laulu- ja rahvatantsurühm HÖBETÄHT ning Liisud. Helme rahvarõivaid tutvustab Liivi Orav. Öhtut juhivad Valdeko Kalamees.

30. aprillil kell 21

on Volbripidu ansambliga Sade. Pääse eelmüügist 3 eurot, peoõhtul 4 eurot.

TÕRVA KIRIK-KAMMERSAALIS

1. mail kell 11
Laulab Põltsamaa kirikukoor

2. mail kell 16
Kohtumine sarjast «Juured» – luuletaja ja pedagoog Ralf Rond (alias Jaan Kurn) Külla tuleb ja ettekande teeb luuletaja ja Eesti Kirjanike Liidu liige Jaak Urmet (alias Wimberg)

15. mail kell 18
Viljandimaa Kammerkoor ja ansamblid Olla Daam ja Top Ten. Dirigendid Toomas Voll, Jüri Lina, Kadi Ritsing ja Helle Salumäe

JÄLGIGE REKLAAMI!

Helme-Tõrva Elu tervitab uusi ilmakodanikke

GREGOR MARTIN SOKK
14.03.2011

RUUDI HARAK
22.03.2011

PEREJUUKSUR

Tõrva keskkonnas Tartu tn 4. Avatud E–R 9–17, L 10–14

Kokkuleppel oleme avatud ka hiljem.

Marylin 5362 7401, Kairi 5373 5901

LEIA ENDA JAKS AEGA JA TULE KÜLASTA MEID JUBA TÄNA

RITSU LASTEAED-ALGKOOL

ootab avaldusi uueks õppeaastaks
lasteaeda astujatelt kuni 20. maini.

KASKAAD TS OÜ

TEOSTAME TÖID VASTAVALT KLIENDI SOOVIDELE!
PARIM HINNA JA KVALITEEDI SUHE!

Fassaadide soojustus, krohvimine ja värvimine.
Kuuekambriksed PVC aknad, paigaldus, viimistlus, veeplekid.
Välisukseid, puidust ja metallist.

Asume nüüd KEVADE KESKUSES Tõrvas Valga tn 3.
Info tel 766 1525, 5557 0770

METSATERVENDUSE

OSTAME METSJA PÖLLUMAAD.

Metsatervenduse OÜ,
info tel 509 1575,
ants@metsatervenduse.ee

TAOTLUSTE VASTUVÕTT

Alates 25. aprillist on Helme vallas avatud hajaasustuse veeprogrammi raames taotluste vastuvõtt toetuse saamiseks. Avaldusi võetakse vastu Helme vallavalitsuses tööajal kuni 30. maini 2011.

Täiendav info maanõunikult
tel 766 8454, arvo.kargu@helme.ee
ja valla kodulehelt.

KIRIKUTEATED

21. aprillil	kl 18	suure neljapäeva jumalateenistus Helme kirikus armulauaga
22. aprillil	kl 11	suure reede jumalateenistus Helme kirikus armulauaga
22. aprillil	kl 14	suure reede jumalateenistus Taagepera kirikus
24. aprillil	kl 11	ülestõusmispüha jumalateenistus Helme kirikus armulauaga
24. aprillil	kl 14	ülestõusmispüha jumalateenistus Taagepera kirikus armulauaga, laulab Maarja kammerkoor Põlvast
1. mail	kl 11	valge pühapäeva jumalateenistus Tõrva kirik-kammersaalis armulauaga, laulab Põltsamaa koguduse segakoor
1. mail	kl 14	ülestõusmispüha jumalateenistus Riidaja Gerdruta kirik-kabelis
8. mail	kl 11	emadepäeva jumalateenistus Helme kirikus armulauaga

Järgmine Helme-Tõrva Elu ilmub 26. mail.

Toimetus ootab kaastõid hiljemalt 16. maiks.

SOODSALT MÜÜA 3toaline korter

Tõrvas, Ehitaja 10, 67,2 m², 4/1.
Tel 5620 8888.

VIRVE AID
14.09.1917–26.03.2011

Väljaandjad: Helme-Tõrva Elu
Tõrva linnavalitsus tel 766 5310, faks 766 1731,
Helme vallavalitsus tel 766 8452, faks 763 3332.

Toimetaja:
Talvi Must, tel 763 2504,
e-post talvim@torva.edu.ee.

Tehniline teostus ja küljendus
AS Ühinenud Ajalehed Valgas,
trükk AS TRÜKIS Jõhvis.